

7. Томко, П. В. Обоснование подхода к выбору способа перевода омбр с мирного на военное время / П. В. Томко // Вестник ВА РБ. – № 4 (65) 2019. – С. 75–84.

УДК 355.424

Мадэльныя характарыстыкі фізічнага развіцця і фізічнай падрыхтаванасці гіравікоў

Федарэнка П. У., Федарэнка В. У.
Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Анотацыя. У артыкуле разглядаюцца мадэльныя характарыстыкі фізічнага развіцця, фізічнай падрыхтаванасці і тэставыя практыкаванні для іх вымярэння, якія дазваляюць павысіць якасць спартыўнага адбору і падрыхтоўкі гіравікоў.

Гіравы спорт у сілу сваёй даступнасці, адноснай прастаты тэхнікі выканання саборніцкіх практыкаванняў і высокай педагагічнай эфектыўнасці іх уздзеяння на фізічнае развіццё і развіццё фізічных якасцяў гіравікоў ў апошнія гады знаходзіць усё больш шырокае прымяненне і як сродак фізічнага выхавання, і як спецыфічны выгляд саборніцкіх практыкаванняў.

У цяперашні час склалася такая сітуацыя, калі ў перадавой практыцы гіравога спорту дзякуючы творчай працы трэнераў назапасіўся багаты педагагічны вопыт падрыхтоўкі атлетаў, які патрабуе тыярытычнага аналізу і абагульнення для наступнага шырокага распаўсюду.

На сённяшні дзень у навукова-метадычнай літаратуры не прадстаўлены звесткі аб мадэльных характарыстыках гіравікоў, іх трэніровачнай і саборніцкай дзейнасці з улікам этапаў шматгадовай спартыўнай падрыхтоўкі. Гэта стварае пэўныя цяжкасці пры спартыўным адборы, пры праграмаванні і арганізацыі вучэбна-трэніровачнага працэсу.

У сувязі з гэтым, мэта нашага даследавання складалася ў выяўленні і тэарэтычным абгрунтаванні мадэльных характарыстык фізічнага развіцця і фізічнай падрыхтаванасці гіравікоў.

У якасці прадмета даследавання намі былі вызначаны дзве адносна самастойныя і якасна адрозненыя групы мадэльных характарыстык гіравікоў: характарыстыкі фізічнага развіцця і фізічнай падрыхтаванасці.

Вынікі і іх абмеркаванне. У якасці мадэльных характарыстык фізічнага развіцця намі былі вызначаны:

- 1) весо-раставы індэкс;
- 2) жыццёвы індэкс;

- 3) адносіны нацельных даўжын і пляча рукі;
- 4) адносная даўжыня пэндзля;
- 5) адносная шырыня таза;
- 6) сілавы індэкс цягліц пэндзля рук і тулава (табл. 1).

Весо-раставы індэкс. Весо-раставы індэкс разлічваўся як стаўленне вагі (у грамах) да даўжыні цела (у см.). Адным з умоў эфектыўнасці спаборніцкай дзейнасці ў гіравым спорце з'яўляецца высокі ўзровень развіцця сілавых якасцей, што непасрэдна звязана з мышачнай масай. Весо-раставы індэкс характарызуе адносную масу цела. Правільней было б казаць пра суадносіны мышачнай масы (а не масы цела ў цэлым) з даўжынёй цела, але вызначэнне гэтага індэкса мяркую складаныя вымяральныя працэдуры.

Табліца 1

Мадэльныя характарыстыкі фізічнага развіцця гіравікоў

Мадэльныя характарыстыкі фізічнага развіцця	Тэставыя практыкаванні
Весо-раставы індэкс	Антрапаметрыя, спіраметрыя
жыццёвы індэкс	
Адносная даўжыня пляча рукі	
Адносная даўжыня пэндзля	
Адносная шырыня таза	Кісцевая і станавая дынамометры
Сілавы індэкс цягліц пэндзля рук тулава	

Жыццёвы індэкс. У якасці мадэльнай рассяяння які рэкамендуецца ўлічваць жыццёвы індэкс як стаўленне жыццёвай ёмістасці лёгкіх (у мл) да масы цела (у кг).

Жыццёвая ёмістасць лёгкіх – паказчык, які адлюстроўвае функцыянальныя магчымасці знешняга дыхання. Спаборніцкай практыкаванні ў гіравым спорце выконваецца ў адпаведнасці з правіламі спаборніцтваў на працягу 10 мін. Таму гіравікі павінны валодаць, на наш погляд, высокаразвітай функцыяй вонкавага дыхання.

Адносная даўжыня пляча рукі. У якасці мадэльнай характарыстыкі намі прапануецца ўлічваць адносную даўжыню пляча рукі як стаўленне яе даўжыні да даўжыні цела.

Адносна доўгія плечы дазваляюць гіравіку ў толчковай практыкаванні стварыць апору ў зыходным становішчы перад выштурхоўванне гіры, што дазваляе на некаторы час паслабіць цягліцы, і гэта адбываецца на захаванні сілавых магчымасцяў.

Даўжыня пляча вымяраецца па праекцыйнага адлегласці ад верхне-плечавы пункту да промні вышчэ. Нерухомая лінейка фіксуецца на плеча-

вы кропцы, рухомая – на гарызантальнай лініі, праведзенай праз прамянёвую кропку. Штанга інструмента усталёўваецца строга вертыкальна.

Адносная даўжыня пэндзля. Даўжыня пэндзля рук неабходныя для надзейнага захопу дужкі гіры падчас выканання змагальнага практыкавання «рывок». Гіравікі з адносна кароткімі пальцамі на апошніх уздымах гіры для ўтрымання яе падчас ўздыму з прычыны надыходзячага стомы трэба мацней заціскаць пэндзаль. Гіравікі з доўгай пэндзлем могуць ажыццявіць захоп за дужку гіры «у замак», калі бальшы палец абхапляе паказальны і сярэдні пальцы ці хаця б закрывае паказальны. Падобны спосаб захопу дазваляе, з аднаго боку, ўтрымаць снарад, з другога – вызваліць ад нагрукі мезенец, безназоўны палец і часткова сярэдні для іх паўторнага ўключэння ў працу пасля аднаўлення. Такая праца пэндзлем не дае адчувальных вынікаў у пачаткоўцаў гіравым каў збольшага па той прычыне, што нязначная колькасць уздымаў не прыводзіць да выказвання му стомы цягліц пэндзля. Пазней, з ростам спартыўных вынікаў, значнасьць даўжыні пэндзля для надзейнага ўтрымання гіры падчас выканання практыкаванні «рывок» істотна ўзрастае.

Адносная шырыня таза. У якасці мадэльнай характарыстыкі рэкамендуецца вучытваць адносную шырыню таза (адлегласць грабянёў падуздышных костак) як стаўленне шырыні таза да даўжыні цела.

Адносна шырокі таз стварае ўмовы для жорсткага ўзаемадзеяння гіры з апорай: атлеты, якія маюць шырокі таз, могуць абaperціся локцевым суставе на падуздышныя косткі. Гэта стварае спрыяльныя ўмовы для вырашэння трох рухальных задач: паслаблення цягліц рук і тулава ў фазе апускання гір на грудзі ў талчковым практыкаванні; ўстойлівага ўтрымання гір на грудзях; разгону гір ўверх у фазе выштурхоўвання.

Для вымярэння шырыні таза найбольш даступным з'яўляецца талстотный цыркуль сістэмы Марціна або Бертійона.

Сілавы індэкс. Моцныя мышцы пэндзля дапамагаюць павысіць надзейнасць захопу за дужку гіры, што адыгрывае значную ролю ў рывковай практыкаванні гіравога спорту і ў штуршку па доўгім цыкле. Сіла цягліц тулава, асабліва спіны, значная для дасягнення высокага спартыўнага выніку тым, што гэтыя цягліцавыя групы прымаюць актыўны ўдзел у выкананні-тэхнічнайскага прыёму «падрыў» ва ўсіх спаборніцкіх практыкаваннях гіравога спорту.

Таму ў якасці мадэльнай характарыстыкі рэкамендуецца ўлічваць сілавы індэкс, які характарызуе адносную сілу цягліц тулава і пэндзля.

У якасці мадэльных характарыстык фізічнай падрыхтаванасці намі былі вызначаны (табл. 2):

- 1) хуткасна-сілавая якасці;
- 2) сілавая якасці;

- 3) сілавая вынослівасць;
- 4) агульная цягавітасць;
- 5) гнуткасць.

Табліца 2

Мадэльныя характарыстыкі фізічнай падрыхтаванасці гіравікоў

Мадэльныя характарыстыкі фізічнай падрыхтаванасці	Тэставыя практыкаванні
Хуткасна-сілавая якасці	Скачок у даўжыню з месца
	Кідок набіўнога мяча (гіры) наперад-уверх двума рукамі знізу з 3.С. – стойка ногі паасобку, рукі вперэд-дадолу: 1 – намах паміж ног назад; 2 – кідок
сілавая якасці	Ўстаўанне з прыседу з максімальным высілкам
	Жым лежачы з максімальным высілкам
сілавая вынослівасць	Прысяданне з вагой 50 % ад максімуму на працягу 2 мін
	Згінанне-разгінанне рук ва ўпоры лежачы на працягу 2 мін
	Віс на перакладзіне да адмовы
Каардынацыйныя здольнасці	Трайны скачок у даўжыню з месца і скачок у даўжыню з месца
	Кідок набіўнога мяча (гіры) наперад-уверх двума рукамі знізу, станавая дынамометрамі, прысяданне
агульная цягавітасць	Бег 1000–3000 м з улікам узросту
гнуткасць	Нахіл уперад з асноўнай стойкі

Хуткасна-сілавая якасці. Гэтыя якасці неабходныя гіравіку для паспяховага выпаўнення падрыву ў талчковай і рывковай практыкаваннях, выштурхоўвання гір ад грудзей у толчковай практыкаваннях.

Тэставае практыкаванне «кідок мяча або гіры знізу дзвюма рукамі наперад» падобна па відзе з практыкаваннем «рывок» класічнага дваяборства – абодва руху ажыццяўляюцца паслядоўным развіццём максімальных выбуховых намаганняў цягліц ног, спіны і рук.

Сілавая якасці. Ступень развіцця сілавых якасцяў у гіравікоў выступае умовай праявы сілавой вынослівасці.

Таму ў якасці мадэльных характарыстык сілавых якасцей рэкамендуецца ўлічваць рэзультаты ў тэставых практыкаваннях «устаўанне з прыседу з праявай максімальнага намагання», «жым лежачы з праявай максімальнага намагання».

Сілавая вынослівасць. Пры ажыццяўленні шматразовых уздымаў гір за вызначаны прамежак часу вядучую ролю адыгрывае ўзровень развіцця

спецыяльнай падрыхтоўкі. Яна вызначае выніковасць гіравіка, яго май-стэрства ў цэлым. Ўвядзенне новых правілаў: 10-хвілінны ліміт часу на выкананне практыкаванні; рэжыму гір (гіры); забаронена папраўка гір (гіры) у зыходным становішчы; забарона апускання гір (гіры) з грудзей у становішча вісу; забарона пастаноўкі гір (гіры) на плечавыя суставы з відавочнай прыпынкам для адпачынку ў штуршку; забарона дотыку свабоднай рукой ка кой-небудзь часткі цела, памоста, гіры, якая працуе рукі, ног, тулава ў рыўку; забарона пастаноўкі гіры на плячо пры выкананні рыўка другой рукой; недапушчальнасць лішняга маху падчас намага гіры паміж ног назад у рыўку – яшчэ больш павысіла значэнне сілавой вынослівасці ў гіравым спорце.

Для яе вызначэння намі вылучаны такія тэставыя практыкаванні, як «прысяданне з вагой 50 % ад максімальнага на працягу 2 мін», «згінанне і разгінанне рук ва ўпоры лежачы на працягу 2 мін» і «віс на перакладзіне, ў хвілінах». У першым і другім практыкаваннях ўлічвалася колькасць рухаў, у трэцім практыкаванні – час выканання вісу да адмовы.

Вага 50% ад максімальнага для прысяданняў абраны намі з улікам таго, што ў гіравым спрэчка тыя максімальная сіла не з'яўляецца кампанентам, абумоўляльным спаборніцкую эфекты насць, што чалавек можа захоўваць ўзровень фізічнай працаздольнасці пры выкананні гэтага практыкаванні на працягу досыць доўгага часу (да 2 мін), супастаўнага з часам выканання спаборніцкага практыкаванні.

Каардынацыйныя здольнасці. Практыкаванні гіравога спорту ставяцца да цыклічным рухам з пэўнай дынамічнай структурай, у якіх з улікам якаснага своеасаблівасці развязальных імі прыватных рухальных задач вылучаюцца шэраг паслядоўна узаемазвязаных частак або падсістэм. Кожная з іх мае свае межавыя моманты палажэнняў цела (або паставы) спартсмена. Разнастайнасць ўзаемадзеянчаюць паміж сабой сіл пры выкананні практыкаванняў з гірамі і неабходнасць захаваць раўнавагу ва ўсіх фазах руху абумоўліваюць каардынацыйную складанасць іх выканання.

Для вымярэння паказчыкаў гэтых здольнасцяў намі вызначаны тэставыя практыкаванні «трайны скачок з месца» і «кідок мяча або гіры наперад знізу дзвюма рукамі», вынікі ў якіх залежаць не толькі ад сілавых якасцей, але і ад умення арганізаваць рацыянальнае взаі модействие знешніх і ўнутраных (цягліцавых) сіл.

У якасці мадэльных характарыстык рэкамендуецца ўлічваць стаўленне:

- паказчыкаў патройнага скачку з месца і скачку ў даўжыню з месца;
- паказчыкаў кідка двума рукамі знізу мяча (гіры) і станавы дынамометрамі;
- паказчыкаў кідка двума рукамі знізу мяча (гіры) і максімальнага намаганні пры ўстаўлі нді з прыседу.

Агульная цягавітасць. Агульная цягавітасць неабходная гіравіку для таго, каб захаваць і праяўляць фізічную працаздольнасць на працягу 10 мін, якія адводзяцца на выкананне практыкавання.

Гнуткасць. Аналіз ўласнай спаборніцкага і педагагічнага вопыту паказвае, што ступень развіцця гнуткасці прыкметна ўплывае на характар прыняцця гіравік зыходнага палажэнні перад выштурхоўванне гір ад грудзей або фіксацыі ў ніжнім становішчы. Гэтая пастава – свайго роду «прывал», калі арганізм скідае стому, назапашанае ў працоўных фазах.

Падчас выканання подседа перад выштурхоўванне у гіравікоў з вельмі нізкай рухома сцю галёнкаступнёвых суставаў адрываюцца пяткі ад паломста. Тым самым у працу заўчасна ўключаюцца мышцы галёнкі.

Пры выкананні фазы выштурхоўвання гіравікі з нізкім узроўнем развіцця гнуткасці не могуць цалкам выпрастаць ногі ў галёнкаступнёвых і каленных суставах у фінальнай частцы выштурхваючы.

Гіравікі, якія маюць добрую гнуткасць хрыбетнага слупа і плечавых суставаў, дасягнуў аптымальнай глыбіні подседа за кошт менш выяўленага згінання ног у каленных суставах. Гэта дазваляе ім больш раўнамерна размеркаваць нагрузку, перавядучы частка яе з разгінальнікаў бядра і галёнкі на разгінальнікі тулава. Атлеты з нізкай рухомасцю плечавых суставаў для захоўвання вертыкальнага становішча рук вымушаныя нават злёгка адхіліць тулава назад, пры гэтым адна і тая ж глыбіня подседа забяспечваецца за кошт больш вострага кута ў каленных суставах.

У фазе фіксацыі ў верхнім становішчы таксама назіраецца неабходнасць высокай рухомасці плечавых суставаў, так як утрыманне рук у вертыкальным становішчы з пераадоленнем напружання празмерна расцягнутых цягліц-антаганістаў, прыводзіць да затрачвання залішніх сіл і заўчаснага апусканню гір на грудзі.

Літаратура

1. Барысевіч, С. А. Пабудова трэніровачнага працэсу спартсменаў-гіравікоў высокай кваліфікацыі : аўтарэф. дыс. канд. пед. навук : 13.00.04 / С. А. Барысевіч. – Омск, 2003. – 20 с.

2. Бунакен, У. У. Антрапаметрыя : практычны курс : дапаможнік для ун-таў / У. У. Бунакен. – М. : Учпедгиз, 1941.

3. Вінаградаў, Г. П. Сродкі і метады інтэнсіфікацыі спецыяльнай фіз. падрыхтоўкі гіравікоў ў спаборніцкім перыядзе : аўтарэф. дыс. канд. пед. навук : 13.00.04 / Г. П. Вінаградаў. – Ленінград, 1987. – 24 с.

4. Варапаеў, В. І. Эфектыўнасць розных метадычных прыёмаў у трэніроўцы гіравік : аўтарэф. дыс. канд. пед. навук : 13.00.04 / В. І. Варапаеў. – М., 1997. – 27 с.

5. Воротынцев, А. И. Гіры. Спорт мощных і здаровых / А. И. Воротынцев. – М., 2002. – 272 с.

6. Гоманаў, В. Н. Індывідуалізацыя тэхнічнай і фізічнай падрыхтоўкі спартсменаў-гіравікоў рознай кваліфікацыі : аўтарэф. дыс.канд. пед. навук: 13.00.04 / В. Н. Гоманаў. – Смаленск, 2000. – 24 с.

7. Дворкін, Л. С. Сілавая адзінаборствы: атлетызм, культурызма, паур-лифтинг, гіравы спорт / Л.С. Дворкін. – Растоў-на-Доне : Фенікс, 2001. – 384 с.

8. Пальцаў, В. М. Гіравы спорт у ВНУ : манаграфія / В. М. Пальцаў. – Екацерынбург, 1994. – 148 с.

9. Палякоў, В. А. Гіравы спорт: метады пасаблівых / В. А. Палякоў, В. І. Варапаеў. – М.: Фізкультура і спорт, 1988. – 80 с.

10. Рамашын, Ю. А. Гіравы спорт: вучэб.-метады дапаможнік / Ю. А. Рамашын, Р. А. Хайрулін, А. П. Гаршэніна. – Казань, 1998. – 66 с.

11. Ціханаў, В. Ф. Фарміраванне рацыянальных рухальных дзеянняў у спартсменаў-гіравікоў на пачатковым этапе падрыхтоўкі : аўтарэф. дыс. канд. педнавук : 13.00.04 / В. Ф. Ціханаў. – Хабараўск: ДВГАФК, 2003. – 24 с.

УДК 623.45

Место и роль службы боевого снабжения в военной истории

Хандошко С.Н., Желудок И.С.

УО «Военная академия Республики Беларусь»

Анотацыя. В докладе раскрывается история зарождения и этапы развития службы боевого снабжения войск (службы артвооружения). Дается оценка роли службы артвооружения в сражениях и войнах XIX и XX вв., раскрывается неоченимый вклад «вооруженцев» в победу в Великой Отечественной войне.

Всем известно, что для победы над врагом, помимо храбрости, искусства полководцев и грамотности политиков, требуется иметь в достаточном количестве современное вооружение и боеприпасы, и в особенности хорошо налаженное снабжение ими войск. Один из начальников Главного ракетно-артиллерийского управления генерал-полковник артиллерии И. И. Волкотрубенко (1896–1986) в свое время говорил, что «...все виды ракетно-артиллерийского вооружения могущественны, грозны, когда имеют хорошие боеприпасы и в достаточном количестве. Без них всякое вооружение является ненужным средством борьбы» [1]. Данный тезис отчасти справедлив и в настоящее время.